

nálva. Emellett kitér más társadalmi kategóriákra is: jellemzi az armális nemesség, a középnemesség és az arisztokrácia helyzetét is. Legvégül a falusi intézményeket járja körül, bemutatva a jegyzőt, az igazságszolgáltatás helyi és fellebbviteli fórumait is.

A kötet legutolsó fejezetében (*Paraszti mentalitás és érzékenység*) Bodo Edith kiemeli, hogy az úrbéri szabályozás lehetővé tette a paraszti gazdaságok fejlődését, minek következtében lassan kialakult egy kezdeti gazdasági gazdálkodásmód: a mindennapi megélhetésről a piaci termelésre való áttérés.

A könyv első között alkot komplex képet a Mária Terézia-féle úrbérrendezést követő évtizedek Bihar vármegyéjének falusi világáról egységesen kezelve a magyar és román lakosságot. Az olvasó előtt így összességében tárul fel ezen történelmi régió parasztságának mindennapi élete a XVIII. század végének és a XIX. század első évtizedeinek időszakában.

Tötös Áron

Istenért és Katalóniáért: katolikus katalánizmus, és nacionalista újjászületés a Franco rezsim késői időszakában

Dowling, Andrew: For Christ and Catalonia: Catholic Catalanism and Nationalist Revival in Late Francoism = Journal of Contemporary History, 2012, 47. Vol, 3.No, 594-610.p.

Franco diktatúrájának egyes szakaszait vizsgálva a történelmi Katalónia területén működő katolikus egyház helyzetében komoly változásokat figyelhetünk meg. A spanyol polgárháború kirobbanásakor az egyházat súlyos támadások érték a társadalom egy részében mélyen gyökerező anti-klerikalizmus következtében. Franco tábornok 1939-es győzelme után pedig az egyház visszakapta ugyan korábbi pozícióját, de a rezsim – nacionalista volta miatt – a katalán katolikus tradíció letörésére törekedett. Ennek ellenére az 1940-es és 1950-es években a Katalán Katolikus Egyháznak óvatos politikai manőverezéssel sikerült újjáélesztenie a katalán vallási és kulturális mozgalmat. Ennek következtében a katolikus egyház

helyzete is megváltozott a katalán társadalmon belül, és elmondható, hogy az anti-klerikalizmus az 1960-as évek végére megszűnt a térségben. Sőt, a katolikus egyház a katalán nacionalizmus újjászületésében és a Franco-rezsimmel szembeni ellenállásban is kulcsszerephez jutott.

Franco 1939-es győzelme után visszaállította a burzsoázia hatalmára épülő hagyományos állami berendezkedést. A katolikus egyház is fellélegezhetett: a rettenet és borzalom órái véget értek. Ha tekintetbe vesszük, hogy a polgárháború éve alatt a köztársaságiak több mint 6000 egyházi személyt végeztek ki, illetve 4000-nél is több templomot vagy más egyházi épületet gyújtottak fel, továbbá pusztító támadást intéztek a nagytöke ellen, érthető, hogy kezdetben mind a Katalán Katolikus Egyház, mind pedig a katalán burzsoázia a diktátor hatalmát támogatta. Ez annak ellenére is így volt, hogy Franco győzelmével, ami egyben a spanyol nacionalizmus győzelme is volt, a katalánok enyhén fogalmazva is szorongatott helyzetbe kerültek. Az új rezsim tiltotta a katalán identitás minden kulturális és politikai megnyilvánulását. Az 1940-es évek az újjáépítésről szóltak, fizikai és szellemi tekintetben egyaránt. Vic Püspöke így nyilatkozik 1939 februárjában: „...az élénk táruuló kép igazán rettenetes... gyerekek, akik nincsenek megkeresztelve; mások szellemi táplálék híján, a katekizmustól megfosztottan; házasságok áldás nélkül; halottak a szentségek feladása nélkül; a morál sárba tiporva, míg a bűn piederstára emelve.”

Miközben a katalán papság és a hívők örültek neki, hogy ismét szabadon és félelem nélkül gyakorolhatják vallásukat, az őket katalán mivoltukban elnyomó rezsimmel szembeni elégedetlenségük is fokozatosan nőtt. Franco egészen a második világháború végéig teljesen kizárta az egyházat a politikai szférából, de a Tengelyhatalmak már látható vereségének időszakában ez a helyzet gyökeresen megváltozott, és a katolikus befolyás gyors erősödésnek indult. Ezzel párhuzamosan, és persze ennek folyományaként, a katalán identitás kifejezése előtt, még ha lassan is, de utak nyíltak. A Katalán Egyház egyedülálló helyzetbe került a totalitárius társadalmon belül, azzal, hogy más szervezeteknél sokkal nagyobb autonómiával rendelkezett. Elég, ha megemlítjük, hogy az egyház jogot kapott arra, hogy saját magát cenzúrázza, míg minden világi szereplőtől származó írás állami cenzorok kezébe került. Az

1940-es évek végére a Katalán Egyház azt is elérte, hogy katalán nyelven publikálhasson és celebrálhasson misét, megtartva és visszahódítva ezzel a többségben katalán nyelvet beszélő parasztságot és középosztályt. A Franco rezsim az 1950-es években sokat tett azért, hogy nemzetközi viszonylatban is konszolidálódhasson. Ebben természetesen nagy szerepet játszott a katolikus egyház is. Elég csak arra gondolnunk, hogy 1952-ben a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszust Barcelonában rendezték.

Az egyház sokat tett a katalán öntudat megerősítéséért. Olyan mozgalmakat indított, vagy élesztett újjá, mint pl. a cserkészet, amelyek mind lehetőséggel szolgálták a katalán nyelv használatára, megőrzésére, valamint a katalán nemzeti öntudat fenntartására és erősítésére. Privilegizált helyzetéből adódóan az egyház maga jelentette a katalán civil társadalom újjáépítésének egyedüli kiindulási pontját. Igaz, a hatvanas évek gazdasági liberalizációja magával hozta a civil szervezetek korábban könnyebb létrehozásának lehetőségét, de addigra a Katalán Katolikus Egyház már bebiztosította magának a katalán nemzeti öntudat megerősítésében és a rezsimmel szembeni ellenállásban betöltött vezető szerepét. Érthető tehát, hogy a Katalóniában hagyományosan széles támogatói bázissal rendelkező kommunisták is stratégiai szövetségesként tekintettek rá. Egészen Franco uralmának utolsó évtizedéig az egyházon kívül nem léteztek civil szervezetek. A diktatúra utolsó éveit viszont látványos demokratizálódást hoztak, amelynek eredményeképp a katolikus egyház elveszítette a társadalomszervezésben betöltött vezető szerepét, de a katalán identitás és nyelv megőrzéséhez továbbra is döntően hozzájárult. Mi több, a hatvanas évekre már nyoma sem volt a harmincas évek végén tomboló anti-klerikalizmusnak. Olyannyira nem, hogy számos világi diák- és más civil szervezet egyházi intézmények falai között tartott gyűléseket. Ebből is következően a Katalán Katolikus Egyház és a rendszer közötti szakadék lassanként áthidalhatatlanná tágult. Jól mutatja ezt az a tény is, hogy a barcelonai püspökség élére nem katalán egyházi vezető került.

Az 1960-as évek a hit válságát hozták Európa-szerte, amely alól a Katalán Egyház sem volt kivétel. Az évtized végére nyilvánvalóvá vált, hogy az egyház Franco győzelme óta a lakosság újra-katolizációjának

érdekében kifejtett erőfeszítései nem vezettek sikerre. 1970-re odáig fajultak a dolgok, hogy Barcelona lakosságának csak 6%-a járt a vasárnapi misére.

Ugyanakkor annak ellenére, hogy a lakosság visszavezetése a hithez nem járt sikerrel, a Katalán Egyház civil társadalomban betöltött szerepe meghatározó maradt.

Juhász Gergely Ákos